

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

11 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 11 grudnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej G. spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z 26 stycznia 2022 r., I ACa 650/21,

w sprawie z powództwa B.M.

przeciwko syndykowi masy upadłości G. spółki akcyjnej w W.

o stwierdzenie nieważności umowy,

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od syndyka masy upadłości G. spółki akcyjnej w W.
na rzecz B.M. 2700 zł zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego
z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie
tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia
zapłaty.**

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Marcin Krajewski

Kamil Zaradkiewicz

(E.M.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 8 lipca 2021 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie stwierdził, że umowa kredytu hipotecznego z 9 września 2005 r. zawarta przez powódkę z Bank S.A. w K. jest nieważna w całości.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że 9 września 2005 r. powódka zawarła z poprzednikiem prawnym pozwanego Banku S.A. w W. umowę o kredyt hipoteczny w wysokości 150 693,88 zł indeksowany kursem franka szwajcarskiego (dalej „CHF”). Na podstawie § 2 ust. 2 umowy kwota wypłaconych środków była przeliczana na walutę, do której indeksowany był kredyt, według kursu kupna walut określonego w tabeli kursowej banku, obowiązującego w dniu uruchomienia środków. Zgodnie z § 4 ust. 2 umowy wysokość zobowiązań z umowy była ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w walucie indeksacyjnej po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży określonego w tabeli kursowej banku obowiązującego w dniu spłaty.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji stwierdził, że powódka ma interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu, mimo że jednocześnie przysługuje jej roszczenie o zapłatę na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Uznał klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie odsyłające do tabel kursowych banku za abuzywne i przyjął, że skutkiem ich wyeliminowania jest nieważność umowy. Jednocześnie Sąd Okręgowy stwierdził, że nie ma przepisów o charakterze dyspozytywnym, za pomocą których można by wyznaczyć kurs CHF, umożliwiając tym samym dalsze wykonywanie umowy.

Wyrokiem z 26 stycznia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego. Uznał za prawidłowe przyjęte w sprawie ustalenia faktyczne i podzielił wyrażoną przez Sąd pierwszej instancji ocenę prawną, w tym tę dotyczącą interesu prawnego powódki w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu, a także ocenę co do nieważności umowy kredytu. Sąd drugiej instancji potwierdził również stanowisko Sądu pierwszej instancji co do braku możliwości wyznaczania kursu CHF po wyeliminowaniu abuzywnych klauzul przeliczeniowych w oparciu o przepisy dyspozytywne.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości. W skardze zarzucił naruszenie następujących przepisów:

1) art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez orzeczenie o abuzywności klauzul na podstawie przepisów prawa materialnego aktualnych na dzień zawarcia umowy, podczas gdy w dniu zamknięcia rozprawy obowiązywał art. 358 § 2 k.c. i Sąd drugiej instancji mógł utrzymać w mocy umowę przy jego wykorzystaniu;

2) art. 189 k.p.c. przez uznanie, że powódka miała interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy, mimo że przysługuje jej dalej idące roszczenie o zapłatę;

3) art. 353¹ k.c. przez uznanie, że mechanizm indeksacji przewidziany w umowie jest sprzeczny z naturą stosunku obligacyjnego;

4) art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 i 4 k.c. przez uznanie, że klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie nie były uzgodnione indywidualnie;

5) art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. przez uznanie, że zawarte w umowie klauzule przeliczeniowe są abuzywne;

6) art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 385² k.c. przez niewzięcie pod uwagę przy badaniu abuzywności wiedzy i doświadczenia kredytobiorcy w chwili zawarcia umowy oraz świadomości w zakresie ryzyk;

7) art. 58 § 3 oraz art. 385¹ § 2 k.c. przez uznanie całej umowy za nieważną, mimo że zastosowanie art. 385¹ § 2 k.c. wyklucza możliwość zastosowania art. 58 § 3 k.c.;

8) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i art. 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP przez uznanie, że rzekoma abuzywność klauzul przeliczeniowych skutkuje upadkiem całej umowy, co stoi w sprzeczności z zasadą proporcjonalności, równości i pewności prawa;

9) art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez nieskorzystanie z art. 358 § 2 k.c. do wyznaczenia kursu waluty, przy zastosowaniu którego umowa mogłaby być dalej wykonywana;

10) art. 41 Prawa wekslowego przez niezastosowanie analogii z tego przepisu celem wyznaczenia kursu średniego NBP umożliwiającego dalsze wykonywanie umowy;

11) art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 24 ust. 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim przez niezastosowanie tego ostatniego do wyznaczenia kursu średniego NBP umożliwiającego dalsze wykonywanie umowy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła m.in. o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący podniósł jedenaście zarzutów, z których jeden dotyczy naruszenia prawa procesowego (zarzut nr 1), a dziesięć prawa materialnego (zarzuty nr 2-11).

Z uwagi na powiązanie problemowe zarzutu procesowego nr 1 z zarzutami prawa materialnego nr 9, 10 i 11 Sąd Najwyższy odniesie się do nich łącznie po omówieniu zarzutów dotyczących uznawania klauzul przeliczeniowych zawierających odesłania do tabeli kursów banku za abuzywne i konsekwencji ich wyeliminowania z umowy, kluczowych z perspektywy niniejszej sprawy (zarzuty nr 3, 4, 5, 6, 7, 8).

Zarzuty nr 3, 4, 5, 6, 7, 8 okazały się niezasadne. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, zgodnie z którym postanowienia uprawniające bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku, a równocześnie obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji postanowienia umowy określające zarówno zasady przeliczenia na złote kwoty udzielonego kredytu przy jego wypłacie, jak i przeliczenia spłacanych rat, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. uzasadnienie uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118, i przywołane tam orzecznictwo). Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku, przy czym dla tej oceny nie ma znaczenia,

w jakim stopniu bank w rzeczywistości z tej swobody korzystał. Na tę ocenę nie ma wpływu poziom wiedzy i doświadczenia konsumenta zawierającego umowę kredytu. Zatem za chybiony należało uznać również zarzut nr 6. W sprawie nie przyjęto również takich ustaleń faktycznych, które pozwalałyby na przyjęcie, że klauzule zostały indywidualnie uzgodnione, co oznacza bezskuteczność zarzutu nr 4.

Na podstawie art. 385¹ § 2 k.c. postanowienia abuzywne nie wiążą konsumenta. Klauzule przeliczeniowe odnoszące się do tabeli kursów banku podlegają zatem wyeliminowaniu. W świetle punktu drugiego uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie niemożności ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Na podstawie art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Na marginesie należy wspomnieć, że zarzut nr 7 jest chybiony także z uwagi na fakt, że Sąd drugiej instancji w ogóle nie stosował art. 58 § 3 k.c. jako podstawy orzekania o nieważności całej umowy.

Za bezzasadne należało uznać także zarzuty nr 9, 10 oraz 11 dotyczące możliwości dalszego wykonywania umowy przy zastosowaniu tzw. przepisów dyspozytywnych. Zgodnie z punktem pierwszym uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.

Nie ma zatem potrzeby odnoszenia się do zarzutu nr 1. Pozbawiona znaczenia byłaby bowiem analiza badania dopuszczalności stosowania art. 358 § 2 k.c. obowiązującego w dacie orzekania, choć nieobowiązującego w chwili zawarcia umowy. Na marginesie należy wspomnieć, że rozważania w tym przedmiocie zostały przedstawione w przywoływanej już uchwale z 25 kwietnia 2024 r.

Chybiony okazał się również zarzut nr 2 dotyczący oceny Sądu drugiej instancji w przedmiocie interesu prawnego powodów w żądaniu ustalenia nieważności umowy. Interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. występuje w razie niepewności co do istnienia lub treści stosunku prawnego między stronami, której nie można w całości usunąć, rozstrzygając w przedmiocie roszczenia o spełnienie świadczenia. Możliwość dochodzenia roszczenia o zwrot zapłaconych rat kredytu nie eliminuje interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z nieważnością umowy kredytu. Wyrok zasądzający świadczenie restytucyjne na rzecz kredytobiorcy nie rozstrzygałby bowiem – ze skutkiem wynikającym z art. 365 § 1 k.p.c. – czy stosunek kredytu został ważnie nawiązany (zob. m.in. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44, i z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

Z tych przyczyn skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 1¹, 3 i 4 oraz art. 99 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Marcin Krajewski

Kamil Zaradkiewicz

(E.M.)

[t.n]